

บทที่ 4

บทวิเคราะห์

4.1 การพิจารณาคดีใหม่แบบกว้างหรือแบบแคบ

การพิจารณาคดีใหม่ตามกฎหมายประเทศต่าง ๆ บัญญัติไว้มีหลักเกณฑ์แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าประเทศดังกล่าวต้องการใช้บทบัญญัติเรื่องการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นี้ แก้อัปเดตผลของคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วมากน้อยเพียงใด รวมทั้งบทบัญญัติของประเทศนั้นมีทางแก้วิธีอื่นแล้วมากน้อยเพียงใดด้วย

แม้การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่จะเป็นข้อยกเว้นของหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา และเป็นข้อยกเว้นของหลักการอุทธรณ์ฎีกาซึ่งเป็นการแก้ไขความผิดพลาดของคำพิพากษาในกรณีทั่ว ๆ ไป ซึ่งหลายประเทศเห็นว่าควรตีความอย่างเคร่งครัด ทำให้บทบัญญัติดังกล่าวมีการหยิบยกขึ้นมาใช้น้อยมากหรือบัญญัติกฎหมายเปิดช่องทางให้แก่คำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วอย่างคับแคบจำกัด แต่เนื่องจากสังคมมีการพัฒนาตลอดเวลาทำให้คดีความมีความซับซ้อนมากขึ้น ข้อผิดพลาดในคำพิพากษาใหม่ ๆ ก็มีมากขึ้น ทางแก้ที่กฎหมายเกาอนุญาตไว้อาจมีไม่เพียงพอ บทบัญญัติเรื่องการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นี้จึงมีแนวโน้มและความจำเป็นที่จะต้องใช้มากขึ้นเรื่อย ๆ เห็นได้จากแนวการเปลี่ยนแปลงของคำพิพากษาบรรทัดฐานของประเทศ Common Law ซึ่งเป็นระบบที่สะท้อนความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของสังคมตลอดจนความต้องการกฎหมายได้เป็นอย่างดี แต่เดิมศาลจะพิพากษาทบทวนคำพิพากษาแต่ข้อกฎหมายที่ศาลสูงเห็นว่าสิ่งที่ศาลล่างตัดสินมานั้นไม่ถูกต้องอย่างแน่นอน ในระยะต่อมาศาลมักยกคำสั่งปฏิเสธไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ (New Trial) ของศาลชั้นต้น ที่คู่ความยื่นมาเพราะคำวินิจฉัยของลูกขุนขัดต่อพยานหลักฐาน ซึ่งจะส่งผลให้คำพิพากษาของศาลผิดพลาดตามไปด้วยเท่ากับศาลยอมทบทวนคำพิพากษาเพราะการผิดพลาดในข้อเท็จจริงแล้ว ปัจจุบันศาลยอมที่จะทบทวนคำพิพากษาที่เพียงมีความเป็นไปได้สูงว่าจะมีข้อผิดพลาดเท่านั้น¹ ทำให้เกิดความสงสัยว่าหากประเทศไทยจะนำหลักการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่มาใช้ควรจะบัญญัติกฎหมายหรือตีความอย่างแคบเพราะเห็นว่าเป็นข้อยกเว้นของหลักอุทธรณ์ฎีกาและหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา หรือบัญญัติไว้

---

¹Wright, Chales Alan, *The Law of Federal Court*, 4 editions, (st. Paul Min: West Publishing, 1983, p. 757.

อย่างกว้างเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการทำคำพิพากษาของศาลที่จะเกิดขึ้น
ในอนาคต

ที่ว่าบทบัญญัติอย่างกว้างหรืออย่างแคบนั้น เมื่อพิจารณาหลักการรื้อฟื้นคดีแพ่ง
ชั้นพิจารณาใหม่แล้วพอจะจัดกลุ่มได้ดังนี้

กระบวนการ รูปแบบ	การรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ อย่างกว้าง	การรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ อย่างแคบ
<p>1. กระบวนการในการขอ พิจารณาคดีใหม่</p> <p>1.1 บุคคลผู้มีสิทธิรื้อฟื้นคดี ชั้นพิจารณาใหม่</p> <p>1.2 ระยะเวลาเริ่มคดี</p>	<p>- เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอก คดีร้องขอพิจารณาคดีใหม่ที่มี ผลกระทบกับตนได้ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอิตาลี</p> <p>- มีระยะเวลาเริ่มคดียาว เช่น กรณีบุคคลภายนอกขอยกเลิก คำพิพากษาตามกฎหมาย ฝรั่งเศสสามารถทำได้ภายใน 30 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา</p>	<p>- เปิดโอกาสเพียงคู่ความและ ศาลเท่านั้นที่จะขอพิจารณาคดี ใหม่ได้ เช่น สหพันธรัฐเยอรมัน สหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษ</p> <p>- มีระยะเวลาเริ่มคดีสั้น เช่น การขอพิจารณาคดีใหม่ (reopening) ของประเทศอังกฤษ ต้องร้องขอภายในระยะเวลา อุทธรณ์หรือ 6 สัปดาห์ นับแต่ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา</p>
<p>2. ทศุในการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณา ใหม่</p> <p>2.1 เหตุรื้อฟื้นเพราะผู้พิพากษา ทำโดยข้อเท็จจริงที่ไม่ชอบ</p>	<p>- กรณีพยานหลักฐานในคดีเดิม เป็นเท็จไม่จำเป็นต้องมีคำ พิพากษาคดีอื่นถึงที่สุดยืนยัน ว่าพยานดังกล่าวเป็นเท็จ เช่น กฎหมายบางประเทศในระบบ</p>	<p>- กรณีพยานหลักฐานในคดีเดิม เป็นเท็จต้องมีคำพิพากษา คดีอาญาถึงที่สุดแล้วว่าพยาน ให้การเท็จ เช่น กฎหมายของ ประเทศ Civil Law</p>

กระบวนการ รูปแบบ	การรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ อย่างกว้าง	การรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ อย่างแคบ
<p>2.2 เหตุรื้อฟื้นเพราะ คำพิพากษา ไม่ชอบด้วยกฎหมาย</p> <p>2.3 เหตุรื้อฟื้นเพราะ กระบวนการพิจารณาขัดต่อ หลักการพิจารณาโดยเป็นธรรม</p>	<p>Common Law</p> <ul style="list-style-type: none"> - กรณีผู้พิพากษาหรือลูกขุน วินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาด กฎหมายเปิดโอกาสให้รื้อฟื้นได้ แม้ในประเด็นความเหมาะสม ของการตัดสินเช่นค่าเสียหาย มากหรือน้อยเกินไปตามกฎหมาย ของประเทศ Common Law - สามารถยกขึ้นรื้อฟื้นได้อย่าง กว้างขวางโดยอ้างว่าเป็นการ ใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ (abuse discretion) เช่น ประเทศ Common Law - กรณีผู้พิพากษาหรือลูกขุนมี พฤติการณ์ไม่เป็นกลาง สามารถ ยกขึ้นเป็นเหตุพิจารณาคดีใหม่ ได้หลากหลาย หากสามารถ แสดงได้ว่าความไม่เป็นกลาง นั้นมีผลกระทบต่อความยุติธรรม ตามคำพิพากษา เช่น กฎหมายของ ประเทศ Common Law 	<ul style="list-style-type: none"> - กรณีผู้พิพากษาหรือลูกขุน วินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาด เปิดโอกาสให้รื้อฟื้นได้เฉพาะ ในประเด็นว่าการวินิจฉัยนั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงที่ สำคัญในคดีตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประเทศญี่ปุ่น มาตรา 338 (9) - สามารถยกขึ้นรื้อฟื้นได้ เฉพาะประเด็นคำพิพากษาขัด ต่อคำพิพากษาบรรทัดฐาน หรือคำพิพากษาที่อาศัยเป็น หลักในการพิพากษาคดีถูก กลับ เช่น ประเทศญี่ปุ่น และ สหพันธรัฐเยอรมัน - กรณีผู้พิพากษาหรือลูกขุนมี พฤติการณ์ไม่เป็นกลาง สามารถ ยกขึ้นเป็นเหตุพิจารณาใหม่ ได้เพียงเฉพาะเหตุที่กฎหมาย กำหนดไว้ เช่นผู้พิพากษาที่ถูก คัดค้านมีส่วนในการตัดสิน ทุจริต กระทำความผิดต่อตำแหน่ง หน้าที่ ดังเช่นกฎหมายของ

รูปแบบ กระบวนการ	การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ อย่างกว้าง	การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ อย่างแคบ
<p>24 เหตุรื้อฟื้นเพราะคำพิพากษา ขัดต่อความสงบเรียบร้อย</p>	<p>- กรณีกระบวนการพิจารณาขาด ความเป็นกลาง สามารถยกขึ้น เป็นเหตุพิจารณาคดีใหม่ได้ หลากหลาย หากแสดงได้ว่า กระบวนการที่ผิดพลาด นั้นกระทบต่อความยุติธรรม ตามคำพิพากษา เช่น กฎหมาย ของประเทศ Common Law</p> <p>- เปิดโอกาสให้ศาลรื้อฟื้นคดี แพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ได้โดย อาศัยการตีความถ้อยคำที่มี ความหมายกว้าง เช่น “คำพิพากษา ขัดต่อความสงบเรียบร้อย” หรือ “เหตุอื่นที่มีเหตุผลเพียงพอที่จะ ปลดจากคำพิพากษาได้” เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธรัฐเยอรมัน ประเทศสหรัฐอเมริกา</p>	<p>สหพันธรัฐเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น</p> <p>- กระบวนการพิจารณาขาดความ เป็นกลางสามารถยกขึ้นเป็น เหตุพิจารณาใหม่ได้เพียง เฉพาะเหตุที่กฎหมายกำหนด ไว้ เช่น ผู้พิพากษา นั่งพิจารณา ไม่ครบองค์คณะ อำนาจของ ผู้แทน หรือ ทนาย ความ บกพร่อง ผู้พิพากษาปฏิบัติ ไม่ชอบด้วยกระบวนการพิจารณา ดังเช่นกฎหมายสหพันธรัฐ เยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น</p> <p>- ไม่เปิดโอกาสให้ตีความ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศ อังกฤษ</p>

กระบวนการ	รูปแบบ	การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ อย่างกว้าง	การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ อย่างแคบ
3. ผลของคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่			
3.1	วิธีการพิจารณาคดี	- การพิจารณาคดีไม่ยุ่งยากมาตรฐาน การพิสูจน์ไม่สูงนัก	- การพิจารณาคดียุ่งยาก มาตรฐาน การพิสูจน์สูง
3.2	การทูลเกล้าการบังคับคดี	- อนุญาตให้มีการทูลเกล้าการบังคับ คดีได้	- ไม่อนุญาตให้มีการทูลเกล้าการ บังคับคดี ดังเช่น ประเทศฝรั่งเศส (ยกเว้นกรณี บุคคลภายนอกขอ ยกเลิกคำพิพากษา <i>tierce opposition</i>)
3.3	การอุทธรณ์คำสั่งให้ พิจารณาคดีใหม่	- อนุญาตให้อุทธรณ์คำสั่งให้ พิจารณาคดีใหม่หรือไม่อนุญาต ให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐ เยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น	- ไม่อนุญาตให้อุทธรณ์ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส

4.2 มาตรการแก้ไขความผิดพลาดเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วตามกฎหมายไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติข้อยกเว้น หรือวิธีการแก้ไขคำพิพากษาซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นของหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาไว้หลายกรณีด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น การอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา การขอพิจารณาใหม่ ฯลฯ แต่เนื่องจากการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาเป็นวิธีการแก้ไขคำพิพากษาในขณะที่คำพิพากษานั้นยังไม่ถึงที่สุดซึ่งอยู่นอกขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ที่มุ่งศึกษาถึงวิธีการแก้ไขคำพิพากษาเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุด

หรือไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการต่อสู้คดีอย่างสามัญแล้ว ซึ่งวิธีการดังกล่าวประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ดังนี้

4.2.1 การแก้คำพิพากษาหรือคำสั่ง

มาตรา 143 “ถ้าในคำพิพากษาหรือคำสั่งใดมีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ และมีได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เมื่อศาลที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งนั้นเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอศาลจะมีคำสั่งเพิ่มเติมแก้ไขข้อผิดพลาด หรือข้อผิดพลาดเหล่านั้นให้ถูกต้องได้ แต่ถ้าได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น อำนาจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดนั้น ย่อมอยู่แก่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี คำขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดนั้น ให้ยื่นต่อศาลดังกล่าวแล้ว โดยกล่าวไว้ในฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา หรือโดยทำเป็นคำร้องส่วนหนึ่งต่างหาก

การทำคำสั่งเพิ่มเติมตามมาตรานี้จะต้องไม่เป็นการกลับหรือแก้คำวินิจฉัยในคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม

เมื่อได้ทำคำสั่งเช่นว่านั้นแล้ว ห้ามไม่ให้คัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม เว้นแต่จะได้คัดสำเนาคำสั่งเพิ่มเติมนั้นรวมไปด้วย”

คำพิพากษาเมื่อได้อ่านให้คู่ความฟังแล้วจะมีการแก้ไขคำพิพากษานั้นไม่ได้
มาตรา 143 อนุญาตให้แก้ไขได้เฉพาะข้อผิดพลาดหรือข้อหลงผิดเล็กน้อย ไม่ใช่ประเด็นสำคัญในคดี

ระยะเวลาในการยื่นขอแก้ไขคำพิพากษานั้นไม่ได้จำกัดว่าคำพิพากษานั้นจะต้องยังไม่ถึงที่สุดหรือไม่ คำพิพากษาแม้ถึงที่สุดแล้วก็อาจขอแก้ไขตามมาตรานี้ได้

วิธีการแก้ไข หากคดีนั้นไม่มีอุทธรณ์ฎีกาคัดค้านคำพิพากษา เมื่อศาลที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ ศาลนั้นจะมีคำสั่งให้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อหลงผิดให้ถูกต้องได้ โดยทำคำสั่งแก้ไขในรายงานกระบวนการพิจารณาหรือแก้ไขในคำพิพากษาหรือคำสั่งนั่นเอง แล้วลงลายมือชื่อกำกับไว้ แต่ถ้าหากคดีนั้นมีการอุทธรณ์หรือฎีกา อำนาจที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอยู่แก่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี โดยความผิดพลาดอาจปรากฏต่อศาลเอง หรือคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอโดยยกเป็นประเด็นในอุทธรณ์หรือฎีกานั้นหรือยื่นคำร้องอีกฉบับหนึ่งต่างหาก ศาลก็แก้ไขได้แต่มีข้อจำกัดการแก้ไขนั้นต้องไม่เป็นการกลับหรือแก้คำวินิจฉัยในคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม คำพิพากษาฎีกาที่ 907/2539 สัญญาประนีประนอมยอมความถือเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษา จะขอแก้ไขข้อผิดพลาดได้ต่อเมื่อเป็นข้อผิดพลาด

เล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย ตามมาตรา 143 วรรคแรก จำเลยขอแก้ไขสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยตัดจำนวนที่จอดรถยนต์และสถานที่บางส่วนออกไป เพิ่มสถานที่ใหม่เข้ามาแทน เป็นการเปลี่ยนแปลงจำนวนและสถานที่ผิดไปจากเดิม มิใช่ข้อผิดพลาดเล็กน้อยจึงขอแก้ไขไม่ได้ แต่ในคำพิพากษา 2452/2540 ศาลชั้นต้นมิได้พิพากษาถึงดอกเบี้ยในหนี้เงินกู้เบิกเกินบัญชี ช่วงระหว่างวันถัดจากวันเลิกสัญญาถึงวันฟ้องให้แก่โจทก์ ทั้งในคำวินิจฉัยก็ไม่ได้ตัดดอกเบี้ยส่วนนี้เป็นเพียงข้อผิดพลาดหรือหลงผิดเล็กน้อย ศาลฎีกามีอำนาจแก้ไขได้

จากคำพิพากษาดังที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่ากรณีข้อผิดพลาดคือ การกระทำที่เกิดจากการหลงลืม หรือความสะเพร่าและไม่เอาใจใส่ แต่ข้อผิดพลาดคือ การกระทำโดยไม่ถูกต้องผิดจากความจริง แต่ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 143 ใช้คำว่า ข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อยเป็นกล่าวรวม ๆ กันไป อีกทั้งคำพิพากษาศาลฎีกายังไม่ได้แยกแยะให้เห็นว่าข้อผิดพลาดคืออะไร ข้อผิดพลาดคืออะไรอย่างชัดเจน และสรุปได้ว่า ข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อยหมายถึง ข้อผิดพลาดในเรื่องถ้อยคำ ในเรื่องตัวเลขที่พิมพ์ผิด หรือการรวมเงินในคำพิพากษาผิดไป

อย่างไรก็ดีจากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาพอจะทำให้เข้าใจในประเด็นที่จะขอแก้ไขในคำพิพากษาได้ว่าจะต้องเข้าเกณฑ์หรือมีกรณีอย่างใดบ้าง ว่าหากเป็นกรณีนอกเหนือจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143 ไม่สามารถยื่นคำขอแก้ไข ซึ่งก็จะเห็นได้ว่าแนวการขอแก้ไขบางกรณีเมื่อไม่เข้าเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ไม่สามารถขอแก้ไขได้ทำให้คู่ความเสียหาย ทั้งที่การแก้ไขบางกรณีเป็นการแก้ไขให้ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น ข้อเท็จจริงมีว่า ตามคำร้องของ โจทก์มิใช่เป็นกรณีคำพิพากษาหรือคำสั่งมีข้อผิดพลาดหรือผิดเล็กน้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143 แต่เป็นความผิดพลาดของโจทก์เองที่พิมพ์ชื่อโจทก์ที่ 2 ในคำฟ้องจากเด็กหญิงนุชสิณี ศรีรงค์ชาติ ผิดพลาดเป็นเด็กหญิงนุสนิณี ศรีรงค์ชาติ ศาลฎีกาจึงไม่อาจแก้ไขให้ตามที่โจทก์ร้องขอได้ (ตามคำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 184/2541) กรณีตามคำร้องของโจทก์เป็นเรื่องในชั้นบังคับคดีที่โจทก์ชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นเพื่อทำการไต่สวนให้ได้ความว่าเด็กหญิงนุชสิณี ศรีรงค์ชาติ กับเด็กหญิงนุสนิณี ศรีรงค์ชาติ เป็นบุคคลคนเดียวกันแล้วจึงนำผลของการไต่สวนนั้นไปดำเนินการต่อไป

4.2.2 คำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกัน

กรณีคำพิพากษาของศาลสองชั้นต่างกัน มาตรา 146 วรรคแรกบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ว่า “เมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันเป็นที่สุดของสองศาลต่างชั้นกัน ต่างกล่าวถึงการปฏิบัติ

ชำระหนี้อันแบ่งแยกจากกันไม่ได้ และคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นขัดกัน ให้ถือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่สูงกว่า”

แม้จะบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าคำพิพากษาหรือคำสั่ง “อันเป็นที่สุดของสองศาลต่างกัน” แต่ศาลฎีกาไทยก็ได้เคร่งครัดว่าจะต้องเป็นคำพิพากษาที่สุดของศาลสองศาลต่างชั้นกัน คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุดแล้วของศาลลำดับที่ต่ำกว่าอาจต้องถือตามคำพิพากษาอันยังไม่ถึงที่สุดของศาลลำดับสูงกว่าได้ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 2857-8/2539 คดีรวมการพิจารณาพิพากษา แม้ข้อเท็จจริงในสำนวนแรกจะยุติไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์เพราะต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงก็ตาม แต่เมื่อข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหนี้ทั้งสองสำนวนมาจากมูลกรณีเดียวกันและเป็นการชำระหนี้อันแบ่งแยกจากกันไม่ได้ และถือว่าคำพิพากษาอันเป็นที่สุดของศาลสองศาลขัดกัน จึงต้องถือตามคำพิพากษาของศาลที่สูงกว่า คือ คำพิพากษาของศาลฎีกาในสำนวนหลังนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 146 วรรคหนึ่ง ศาลฎีกาจึงมีอำนาจวินิจฉัยฟังข้อเท็จจริงใหม่ได้และเมื่อฟังว่าจำเลยที่ 2 มิได้ทำสัญญาค้ำประกันการซื้อทรัพย์สินครั้งที่สองตามเช็คฉบับที่สองด้วย เมื่อราคาทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 ที่ฝากโจทก์ขายและนำไปตีชำระหนี้มีราคามากกว่าหนี้ที่จำเลยที่ 2 ต้องรับผิดชอบโจทก์ จำเลยที่ 2 จึงไม่มีหน้าที่ต้องชำระให้แก่โจทก์ในสำนวนแรก ส่วนการบังคับคดีในสำนวนแรกให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 146 วรรคหนึ่ง หรือคำพิพากษาฎีกาที่ 6637/2539 คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ที่ว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญาเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ต้องห้ามมิให้จำเลยฎีกาในส่วนฟ้องแย้ง เพราะทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาตามฟ้องแย้งของจำเลยไม่เกิน 200,000 บาท แต่คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ดังกล่าวขัดกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในส่วนของฟ้องเดิมที่มีทุนทรัพย์ในฎีกาเกิน 200,000 บาท ซึ่งจำเลยไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยว่าโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญา เมื่อเป็นเช่นนี้ต้องบังคับตามมาตรา 146 วรรคแรก โดยถือตามคำวินิจฉัยของศาลฎีกาว่าโจทก์เป็นฝ่ายผิดสัญญา

หากเป็นกรณีคำพิพากษาของศาลลำดับชั้นเดียวกันขัดกันจะเป็นไปตามวรรคสองซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าศาลชั้นต้นศาลเดียวกัน หรือศาลชั้นต้นสองศาลในลำดับชั้นเดียวกัน หรือศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งดังกล่าวมาแล้ว คู่ความในกระบวนการพิจารณาแห่งคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ชอบที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลที่อยู่ลำดับสูงขึ้น ไปให้มีคำสั่งกำหนดว่าจะให้ถือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งใด คำสั่งเช่นนี้ให้เป็นที่สุด”

แต่ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกาขัดกัน มาตรา 146 ไม่ได้บัญญัติไว้ กรณีเช่นนี้คู่ความย่อมยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา ซึ่งศาลฎีกาย่อมมีอำนาจทั่วไป “มีคำสั่งได้” เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม²

4.2.3 การเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 “ในกรณีที่มิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม หรือที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในเรื่องการเขียน และการยื่นหรือการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่น ๆ หรือในการพิจารณาคดี การพิจารณาพยานหลักฐาน หรือการบังคับคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เสียหายเนื่องจากการที่มิได้ปฏิบัติเช่นนั้น ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นเสียทั้งหมดหรือบางส่วน หรือสั่งแก้ไขหรือมีคำสั่งในเรื่องนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควร

ข้อค้ำเรื่องผิดระเบียบนั้น คู่ความฝ่ายที่เสียหายอาจยกขึ้นกล่าวได้ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา แต่ต้องไม่ช้ากว่าแปดวันนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้น แต่ทั้งนี้คู่ความฝ่ายนั้นต้องมีได้ดำเนินการอันใดขึ้นใหม่หลังจากที่ได้ทราบเรื่องผิดระเบียบแล้ว หรือต้องมีได้ให้สัตยาบันแก่การผิดระเบียบนั้น ๆ

ถ้าศาลสั่งให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบใด ๆ อันมิใช่เรื่องที่คู่ความละเลยไม่ดำเนินการกระบวนการพิจารณาเรื่องนั้น ภายในระยะเวลาซึ่งกฎหมายหรือศาลกำหนดไว้ เพียงเท่านี้ไม่เป็นการตัดสิทธิคู่ความฝ่ายนั้นในอันที่จะดำเนินการกระบวนการพิจารณานั้น ๆ ใหม่ให้ถูกต้องตามที่กฎหมายบังคับ”

แม้บทบัญญัติในวรรคสามจะกำหนดให้ต้องยื่นคำร้องขอเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบไม่ช้ากว่าแปดวันนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้น อย่างไรก็ตามการขอเพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบนี้อาจจะเป็นการยกเลิกคำพิพากษาได้ถึงที่สุดแล้วได้ เพราะระยะเวลาแปดวันดังกล่าวนับแต่วันที่ทราบข้อความหรือพฤติการณ์ที่ผิดระเบียบซึ่งอาจทราบภายหลังมีคำพิพากษาไปแล้วก็ได้

²พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคหนึ่ง, หน้า 520, อ้างแล้ว.

คำพิพากษาฎีกาที่ 320/2536 บัญญัติมาตรา 27 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ว่า การร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาผิดระเบียบต้องยื่นก่อนมีคำพิพากษานั้น ใช้กับกรณีที่คู่ความฝ่ายที่เสียหายได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างของการผิดระเบียบก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น จำเลยไม่เคยทราบว่าตนถูกฟ้อง ทั้งปรากฏว่า มีผู้แอบอ้างเป็นจำเลยเข้ามาดำเนินคดีในฐานะจำเลย ทำให้จำเลยได้รับความเสียหาย จำเลยเพิ่งทราบภายหลังจากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาแล้ว ดังนั้นจำเลยย่อมชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นให้เพิกถอนการพิจารณาที่ศาลชั้นต้นดำเนินไปโดยผิดระเบียบได้ตามมาตรา 27 วรรคแรก

หรือศาลที่ทราบการผิดระเบียบก็อาจใช้อำนาจเพิกถอนกระบวนการพิจารณาและให้มีการพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งการที่ศาลใช้อำนาจตนเองนี้ กฎหมายไม่ได้จำกัดระยะเวลาไว้ ศาลจึงอาจหยิบยกขึ้นพิจารณาแม้หลังจากคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วได้เช่นกัน

กรณีที่จะถือว่าเป็นกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบจะต้องเป็นกรณีที่ไม่ได้ปฏิบัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม หรือที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในเรื่องต่อไปนี้คือ

ก. การเขียนและการยื่นหรือส่งคำคู่ความหรือเอกสาร เช่น เขียนคำคู่ความ มีข้อความตกเติมโดยผู้ตกเติมมิได้ลงลายมือชื่อหรือลงชื่อย่อไว้เป็นสำคัญ ให้นำบุคคลภายนอกไปยื่นคู่ความ โดยไม่มีใบมอบฉันทะ เจ้าพนักงานศาลปิดหมายโดยศาลไม่ได้สั่ง

ข. การพิจารณาคดี เช่น ศาลสั่งว่าคู่ความขาดนัดพิจารณาโดยหลงผิดว่าเป็นวันสืบพยาน

ค. การพิจารณาพยานหลักฐาน เช่น คู่ความนำพยานบุคคลมาสืบโดยไม่ไต่ระบบในบัญชีระบุพยาน

ง. การบังคับคดี เช่น ศาลออกคำสั่งบังคับหรือหมายบังคับคดีผิดไปจากคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

เมื่อศาลได้สั่งเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบแล้วและเรื่องนั้นไม่ใช่เรื่องที่มีความละเอียดไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาเรื่องนั้นภายในระยะเวลาที่กฎหมายหรือศาลกำหนดไว้ คู่ความนั้นจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ถ้าหากศาลเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบนั้น ศาลต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบนั้นใหม่โดยเพิกถอนกระบวนการพิจารณาเดิมนั้นเสีย

4.2.4 การร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดี

บุคคลภายนอกอาจเข้ามาแก้ไขคำพิพากษาในคดีที่ถึงที่สุดแล้วได้ด้วยวิธีการร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 (1)

มาตรา 57 “บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด

(1) ด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คู่ครอง หรือบังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา หรือเมื่อตนมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น...”

โดยทั่วไปการร้องสอดต้องทำในศาลชั้นต้นจะร้องสอดในชั้นอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ แต่ในระหว่างการบังคับคดีตามคำพิพากษา บุคคลใดมีสิทธิเรียกร้องเนื่องด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิร้องสอดได้ตามมาตรา 57 (1) ตอนท้าย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 3776/2534 (ป) ศาลชั้นต้นพิพากษาและออกคำบังคับให้จำเลยและบริวารรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่พิพาท ศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตให้จำเลยทุเลาการบังคับในระหว่างอุทธรณ์ผู้ร้องเป็นเจ้าของบ้านและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียและถูกโต้แย้งสิทธิ เพราะหากจำเลยจะต้องรื้อออกไปตามคำบังคับจะเป็นผลเสียหายแก่ผู้ร้อง จึงขอที่จะร้องเข้ามาในชั้นบังคับคดีตามมาตรา 57 (1) โดยไม่ต้องรอให้มีการบังคับคดีเสียก่อน หากรอให้มีการบังคับคดีย่อมไม่ทันการเนื่องจากโจทก์ขอมขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีรื้อถอนได้ทันทีตามมาตรา 296 ทวิ การจะให้ผู้ร้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ประเด็นข้อพิพาทก็จะมีเช่นเดียวกับการร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดีว่าบ้านและสิ่งปลูกสร้างเป็นของผู้ร้องหรือไม่ กฎหมายจึงบัญญัติให้มีการร้องสอดเสียทีเดียวโดยไม่ต้องให้ไปฟ้องกันใหม่ ผู้ร้องจึงมีสิทธิร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดีนี้ได้

กรณีอื่นที่อาจร้องสอดเข้ามาในชั้นบังคับคดีได้ เช่น มีคำพิพากษาว่าที่ดินของผู้ร้องตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น โดยการครอบครองปรปักษ์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2591/2545) กรมสรรพากรซึ่งมีอำนาจยึดที่ดินของลูกหนี้ออกขายทอดตลาดชำระค่าภาษีอากรค้าง ย่อมมีสิทธิร้องสอดเข้ามาให้ศาลเพิกถอนคำสั่งห้ามจำหน่ายจ่ายโอนที่ดินได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 3011/2540) หรือ ร้องสอดเข้ามาในคดีระงับโจทก์ยื่นคำแถลงขอรับเงินตามคำพิพากษา ทั้งที่โจทก์ได้โอนสิทธิเรียกร้องให้กาผู้ร้องไปโดยชอบแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 3044/2545)

เมื่อร้องสอดแล้วผู้ร้องสอดมีฐานะเป็นคู่ความและต้องผูกพันตามคำพิพากษารวมทั้งมีสิทธิหน้าที่ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 58 ความว่า “ผู้ร้องสอดที่ได้เข้าเป็นคู่ความตาม

อนุมาตรา (1) และ (3) แห่งมาตราก่อนนี้มีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนได้ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ ซึ่งโดยเฉพาะผู้ร้องสอดอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดงคัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ ตามคำนำพยานที่ได้สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วก่อนที่ตนได้ร้องสอด อาจอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และอาจได้รับหรือถูกบังคับให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียม...

...เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้ามีข้อเกี่ยวข้องกับคดีเป็นปัญหาจะต้องวินิจฉัยในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่ตนเข้าร่วม หรือที่ตนถูกหมายเรียกให้เข้าร่วมผู้ร้องสอดย่อมต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้น ทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีช้าเกินสมควรที่จะแสดงข้อเถียงอันเป็นสาระสำคัญได้ หรือ

(2) เมื่อคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมิได้ยกขึ้นใช้ซึ่งข้อเถียงในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามิได้อยู่เช่นนั้น”

ดังนั้น บุคคลภายนอกจึงอาจเข้ามาในคดีเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดหรือเพื่อปลดตนเองจากผลกระทบของคำพิพากษาภายหลังคดีที่สุดแล้วได้ด้วยวิธีการร้องสอดดังกล่าว

4.3 รูปแบบการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ที่เหมาะสมกับประเทศไทย

กระบวนการแก้ไขความผิดพลาดต่าง ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ในกระบวนการพิจารณาในระดับหนึ่ง แต่ยังมีข้อผิดพลาดอีกหลายประการที่ยังผูกพันคู่ความหรือบุคคลภายนอกตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาซึ่งกฎหมายของไทยยังไม่ได้มีการแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายเหล่านี้ยกตัวอย่างเช่น ศาลซึ่งนำพยานหลักฐานผิดพลาดเพราะความเข้าใจผิด ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดเกินหรือน้อยกว่าที่จำเป็น ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นคดีเกี่ยวเนื่องกันไม่ตรงกันเพราะศาลไม่จำเป็นต้องรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1446/2526, 5106/2538) คำพิพากษาได้ตัดสินตามคำพยานหรือพยานวัตถุซึ่งต่อมาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า เบิกความเท็จหรือเป็นพยานเท็จ (คำพิพากษาฎีกาที่ 3692/2532, 3232-3/2532, 1634/2532, 2585/2532) หรือคำพิพากษาได้ตัดสินลงเพราะความทุจริตของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการ ฯลฯ ดังนั้นประเทศไทยจึงยังมีความต้องการการแก้ไขข้อผิดพลาดของคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วในรูปแบบอื่นอีก แต่นำมาใช้ในลักษณะบทเสริมของการแก้ไขคำพิพากษาตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความแพ่งเฉพาะในส่วนที่ยังไม่อาจได้รับการเยียวยาเท่านั้น การรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทยจึงควรมีลักษณะรูปแบบค่อนข้างแคบ เปิดโอกาสให้มีการแก้ไขคำพิพากษาได้น้อย นอกจากจะเพื่อให้มีผลต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาให้น้อยที่สุดแล้ว ยังจะเป็นการปิดโอกาสไม่ให้ผู้ทุจริตใช้กระบวนการดังกล่าวเพื่อประวิงคดีหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นอันมิชอบด้วยกฎหมายได้ง่ายด้วย

อย่างไรก็ตามในเรื่องเหตุรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อเป็นการขจัดปัญหากฎหมายล้าสมัยไม่สามารถปรับใช้กับเหตุการณ์ในอนาคตได้ควรบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเหตุในการรื้อฟื้นคดีไว้อย่างกว้าง ใช้ถ้อยคำที่เปิดโอกาสในการตีความ เช่น ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ข้อผิดพลาดอันกระทบต่อความยุติธรรมตามคำพิพากษา เป็นต้น เพื่อให้สามารถปรับหลักเกณฑ์ให้ใช้ได้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

หลักเกณฑ์ที่ผู้เขียนเห็นว่าเหมาะสมกับประเทศไทยมีดังนี้

4.3.1 วิธีการเริ่มคดี

บุคคลที่มีสิทธิรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่

บุคคลที่ควรมีสิทธิรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้แก่ ศาลและคู่ความรวมถึงผู้มีสิทธิกระทำแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (11) และควรมีความหมายรวมถึงผู้สืบสิทธิของคู่ความ เช่น ทายาทด้วย

ส่วนบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งแม้บางประเทศจะอนุญาตให้มีสิทธิรื้อฟื้นคดีได้ แต่ตามกฎหมายไทยบุคคลดังกล่าวโดยหลักแล้วจะไม่ผูกพันตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคสอง หรือถึงแม้จะมีส่วนได้เสียเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาก็อาจขอเข้ามาในคดีเพื่อแสดงสิทธิของตน แก้ไขคำพิพากษา อุทธรณ์ฎีกาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 57 เรื่องการร้องสอดรวมทั้งการร้องขัดทรัพย์ ขอกันส่วน ขอรับชำระหนี้ก่อน ตามมาตรา 287, 288, 289 ได้อยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้มีสิทธิรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่อันจะส่งผลถึงสิทธิหน้าที่ของคู่ความตามคำพิพากษาโดยตรงซึ่งยุติไปแล้วต้องถูกระงับกระเทือนได้

ระยะเวลาเริ่มคดี

กรณีศาลเป็นผู้เริ่มคดี หากศาลพบเห็นข้อผิดพลาดในคดีเมื่อใดก็ควรมีอำนาจซึ่งถือเป็นอำนาจเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหยาบคายคดีดังกล่าวขึ้นพิจารณาใหม่ได้ โดยไม่จำกัดระยะเวลาแต่ควรจะต้องอยู่ภายใต้จำกัดของอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 ซึ่งบัญญัติให้สิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดหรือโดยสัญญาประนีประนอมยอมความให้มีกำหนดอายุความ 10 ปี เพราะอายุความดังกล่าว แม้โดยทั่วไปจะเข้าใจว่าอายุความไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยเพราะเมื่อครบกำหนดอายุความแล้ว ลูกหนี้จะสละประโยชน์แห่งอายุความนั้นเสียก็ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/24 แต่การสละอายุความนั้นเป็นเรื่องของลูกหนี้ที่ยอมชำระหนี้ที่ขาดอายุความแก่เจ้าหนี้อันเป็นความสมัครใจของคู่กรณี มิใช่กรณีที่ศาลหยิบยกเรื่องราวขึ้นพิจารณาเองไปมีผลกระทบต่อสิทธิของคู่กรณีโดยที่ลูกหนี้ไม่ได้สมัครใจสละประโยชน์แห่งอายุความเอง เมื่อพิจารณาประกอบกับความตอนท้ายของมาตรา 193/24 ที่ว่า “แต่การสละประโยชน์เช่นนั้น” ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกหรือผู้ค้าประกัน” ทำให้เห็นวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้ว่ากฎหมายประสงค์ให้สิทธิเรียกร้องที่ก่อตั้งขึ้นและขาดอายุความไปนั้นมีความเด็ดขาด เจ้าหนี้หรือผู้หนึ่งผู้ใดไม่อาจกล่าวอ้างสิทธิเรียกร้องนั้นมาเป็นโทษแก่ลูกหนี้ได้อีก ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้ไปอย่างถาวร เว้นเสียแต่ลูกหนี้จะสมัครใจชำระหนี้ดังกล่าวเสียเอง ดังนั้นหากมองอายุความในแง่ที่ศาลเป็นบุคคลภายนอกหยิบยกคดีอันขาดอายุความของลูกหนี้ขึ้นมาพิจารณาใหม่ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในสิทธิของคู่กรณีโดยที่เขาไม่ได้สมัครใจด้วย จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้อำนาจศาลในการหยิบยกข้อผิดพลาดขึ้นแก้ไขจะเป็นอำนาจเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยเช่นกันแต่ก็ไม่น่าจะมีอำนาจหยิบยกคดีที่หนี้ตามคำพิพากษาที่ขาดอายุความแล้ว มาแก้ไขใหม่มีผลบังคับใหม่ได้

กรณีคู่ความเป็นผู้มีสิทธิเริ่มคดี ควรจำกัดระยะเวลายื่นคำร้องให้สั้นตามที่ได้กล่าวไว้ว่าการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในความหมายอย่างแคบ ระยะเวลาในการยื่นคำร้องจะสั้นประเทศอังกฤษใช้ระยะเวลาอุทธรณ์เป็นระยะเวลาในการยื่นคำร้อง ระยะเวลาอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 229 บัญญัติว่าการยื่นอุทธรณ์ให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือน...กำหนดระยะเวลา 1 เดือน น่าจะเป็นระยะเวลาที่พอสมควร ไม่สั้นและไม่ยาวนานเกินไปเห็นได้จากการพิจารณาใหม่ของประเทศญี่ปุ่นและสหพันธรัฐเยอรมันก็ใช้ระยะเวลา 1 เดือน และ 30 วัน นับแต่วันทราบเหตุรื้อฟื้นคดีเช่นกัน

ระยะเวลาดังกล่าวควรกำหนดไว้เป็น 2 ระยะเวลาระยะเวลาอย่างสั้นและระยะเวลาอย่างยาว ระยะเวลาอย่างสั้นได้กล่าวไปแล้วว่าสมควรจะใช้ระยะเวลา 1 เดือน เพื่อให้คู่ความรีบใช้สิทธิทันทีนับแต่ทราบเหตุที่จะขอพิจารณาคดีใหม่ ส่วนระยะเวลาอย่างยาว เมื่อพิจารณาว่าหนี้ตามคำพิพากษามีอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/32 ประกอบกับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติว่า...คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ทั้งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 20 ก็บัญญัติจำกัดระยะเวลาไว้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ปรากฏข้อเท็จจริงตามมาตรา 5 (เหตุรื้อฟื้นคดีอาญา) หรือภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุดเช่นกัน จึงควรบัญญัติระยะเวลาให้รับกันทั้งระบบทั้งการรื้อฟื้นคดีแพ่งและคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ดังนั้นระยะเวลาอย่างยาวจึงควรจะเป็นระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุดโดยการหยิบยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยศาลเองก็ต้องอยู่ภายในจำกัดเวลาดังกล่าวนี้ด้วย

4.3.2 ข้อจำกัดสิทธิ

การรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่เป็นข้อยกเว้นของหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา หากปล่อยให้มีการรื้อฟื้นคดีได้ง่ายจนเกินไปจะทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาถูกกระทบกระเทือน ทั้งยังเป็นการไม่สมควรที่จะให้คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่มีความสำคัญได้รับการพิจารณาหลายชั้นตอนขึ้นเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรของประเทศในกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับการอุทธรณ์ฎีกา กฎหมายบัญญัติห้ามคดีบางประเภทอุทธรณ์ฎีกาเพราะในสายตากฎหมายเห็นว่าคดีเช่นนั้นมีความสำคัญน้อยไม่ควรถูกได้รับการพิจารณาทบทวนหลายชั้นจนเกินไป นอกจากจะเป็นการเปลืองทรัพยากรแล้วยังทำให้คดียุติได้ช้าลง ความยุติธรรมที่พึงได้รับแก่คู่กรณีก็บังคับกันได้ช้าลงด้วย หากจะนำโทษปรับทางแพ่งมาใช้บังคับดังเช่นประเทศฝรั่งเศส ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่น่าจะเป็นการเหมาะสมเพราะผู้ที่ยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่เสียเปรียบในคำพิพากษา จะต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมแทนฝ่ายตรงข้าม ค่าทนายความ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีรวมทั้งถ้าเป็นฝ่ายแพ้คดีไม่ว่าจะเป็นจำเลยตามฟ้องหรือฟ้องแย้งก็อาจถูกบังคับตามคำพิพากษาอยู่แล้ว และเป็นธรรมดาที่บุคคลเหล่านี้จะต้องคืนรนต่อสู้คดีจนถึงที่สุด หากต้องมารับผิดในคำปรับอีกน่าจะเป็นการซ้ำเติมแก่เขามากเกินไป

ในประเทศ Common Law การอุทธรณ์หรือขอพิจารณาคดีใหม่ต้องทำตามกฎหมายเรื่องอุทธรณ์ ต้องมีการขออนุญาต (Permission) ก่อนซึ่งศาลจะได้ใช้ดุลยพินิจถั่นกรองคดีในชั้นนี้

ประเทศไทยไม่ได้ใช้การขออนุญาตดังเช่นกฎหมายของประเทศ Common Law แต่ใช้การถั่นกรองความสำคัญของคดีโดยการจำกัดคดีที่จะอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224, 248 ซึ่งคดีที่อาจอุทธรณ์ฎีกาได้ ได้แก่ คดีที่อุทธรณ์ฎีกาในข้อกฎหมาย คดีที่อุทธรณ์ฎีกาในข้อเท็จจริงที่มีทุนทรัพย์เกินกว่าห้าหมื่นบาทหรือสองแสนบาท คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว คดีฟ้องขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณราคาเป็นเงินได้ และคดีฟ้องขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้องเกินเดือนละสี่พันบาท หรือหนึ่งหมื่นบาท คดีเหล่านี้เป็นคดีที่ศาลเห็นว่ามีความสำคัญสมควรที่จะได้รับการพิจารณาอย่างระมัดระวังโดยศาลสูง คดีที่จะขอรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ก็ควรมีความสำคัญเช่นกัน ผู้เขียนเห็นว่าควรจำกัดคดีที่อาจขอพิจารณาใหม่ไว้เฉพาะคดีที่กฎหมายเห็นว่ามีความสำคัญโดยขออนุญาตให้เพียงคดีที่อาจอุทธรณ์หรือฎีกาได้เท่านั้น เป็นคดีที่อาจขอรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้เพราะคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์เท่ากับกฎหมายเห็นว่าคดีนั้นมีความสำคัญไม่เพียงพอที่จะได้รับการพิจารณาทบทวนเป็นครั้งที่สอง การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ก็เท่ากับเป็นการยื่นคำร้องให้ศาลทบทวนความผิดพลาดในคดีเดิมเป็นครั้งที่สอง สามหรือครั้งที่สี่ (ในกรณีที่ทำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีเดิมเป็นของศาลฎีกา) เช่นกัน คดีที่สมควรได้รับการรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ก็ควรเป็นคดีที่มีความสำคัญในระดับดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตามข้อจำกัดสิทธินี้จะไม่นำมาใช้กับการที่ศาลหยิบยกคดีขึ้นรื้อฟื้นเองเพราะเป็นการใช้อำนาจเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของศาลเอง ไม่ควรที่จะมีข้อจำกัดสิทธิใด ๆ และศาลก็น่าจะใช้ดุลยพินิจอนุญาตคำร้องขอพิจารณาใหม่ของกลุ่มความที่ทุนทรัพย์เล็กน้อยได้รับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่คำพิพากษาผิดพลาดที่เห็นได้ว่ากระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมในคดีด้วย

4.3.3 เหตุในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

เหตุในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ต้องเป็นเหตุที่ไม่ได้เกิดจากความผิดของกลุ่มความฝ่ายที่จะได้รับประโยชน์จากการยื่นคำร้องหรือการที่ศาลใช้อำนาจหยิบยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะถ้าหากเป็นเหตุที่เกิดจากความผิดของกลุ่มความฝ่ายหนึ่งแล้วก็ไม่ชอบที่จะให้กลุ่มความฝ่ายอื่นต้องเสียประโยชน์จากเหตุนั้น รวมทั้งหากเหตุดังกล่าวได้เกิดขึ้นก่อนคดีถึงที่สุด การไม่แสดงเหตุขอพิจารณาใหม่ในคดีก่อนต้องไม่ได้เกิดจากความผิดของกลุ่มความฝ่ายนั้นด้วย

4.3.3.1 เหตุหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะคำพิพากษาทำโดยข้อเท็จจริงที่

ไม่ชอบ

- พยานหลักฐานใหม่

กฎหมายของไทยไม่ควรจำกัดพยานหลักฐานใหม่ว่าจะต้องเป็นพยานหลักฐานชนิดใดชนิดหนึ่ง ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสารพยานวัตถุก็น่าจะอนุญาตให้นำมาเป็นเหตุหรือฟื้นคดีได้เพียงแต่ต้องเป็นพยานหลักฐานสำคัญ คือสามารถเปลี่ยนแปลงผลของคดีได้มิใช่เพียงเป็นพยานที่ทำลายน้ำหนักของพยานอื่นหรือไม่ได้เป็นเพียงพยานหลักฐานที่แสดงว่าจำนวนหนึ่งน้อยกว่าหนึ่งตามคำพิพากษา เท่านั้นรวมทั้งการที่ไม่ได้นำเสนอพยานหลักฐานดังกล่าวเข้ามาในคดีก่อนไม่ได้เกิดจากความผิดหรือความประมาทเลินเล่อของผู้จะได้รับประโยชน์จากพยานหลักฐานนั้นด้วย

- พยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จ

นอกจากจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ในเรื่องพยานหลักฐานใหม่แล้ว ยังควรต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีอาญาว่าพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นเท็จ ไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานใดก็ตามแต่ต้องมีประเด็นโดยตรงว่าพยานหลักฐานที่เป็นหลักในการทำคำพิพากษาคดีแพ่งดังกล่าวเป็นเท็จตามหลักการของประเทศ Civil Law เพราะหากปล่อยให้มีการอ้างว่าพยานหลักฐานในคดีเป็นเท็จโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาคดีอาญารับรองเสียก่อนก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความหรือร้องฟ้องกันอีกอย่างไม่มีการสิ้นสุดเพราะคู่ความแต่ละฝ่ายซึ่งอ้างข้อเท็จจริงไม่ตรงกันย่อมต้องพิสูจน์ในคดีอยู่แล้วว่าพยานหลักฐานของตนเป็นความจริง พยานหลักฐานฝ่ายตรงข้ามเป็นเท็จหรือไม่น่าเชื่อถือซึ่งเป็นประเด็นเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีแพ่งครั้งก่อน

- ผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาด

ในประเทศ Common Law เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาเปิดโอกาสให้มีการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่เพราะเหตุผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาดอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาโดยวิธีการ New Trial, Re-opening, Rehearing ซึ่งมีรูปแบบการพิจารณาแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่จะอนุญาตให้รื้อฟื้นเฉพาะการพิจารณาของลูกขุนโดยอ้างว่าเป็นกระบวนการพิจารณาผิดพลาดเพราะขัดต่อพยานหลักฐาน แต่ในส่วนการพิจารณาโดยผู้พิพากษาเปิดโอกาสให้พิจารณาใหม่น้อยมาก แต่ถ้าเทียบกับประเทศในระบบ Civil Law เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศฝรั่งเศส สหพันธรัฐเยอรมันซึ่งไม่อนุญาต

ให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาดเลย ยกเว้น ประเทศญี่ปุ่นมีเหตุรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะศาลไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงที่สำคัญในคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 338 (9)

สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศใช้ระบบค่อนข้างเป็น Civil Law³ ทั้งยังไม่ใช้การพิจารณาโดยลูกขุน การวินิจฉัยข้อเท็จจริงทำโดยผู้พิพากษาประกอบกับการอุทธรณ์ ฎีกาของไทยอนุญาตให้อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงได้ถึง 2 ชั้น ซึ่งกฎหมายบัญญัติอนุญาตให้อุทธรณ์ ฎีกาเรียงลำดับความสำคัญตามทฤษฎี คดีเล็กน้อยอาจต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในข้อเท็จจริง ก็ได้รับการวินิจฉัยโดยผู้พิพากษาศาลชั้นต้นแล้ว หากอนุญาตให้คดีเหล่านี้อุทธรณ์ฎีกาข้อเท็จจริงได้ก็อาจไม่คุ้มค่ากับทรัพยากรที่ประเทศต้องเสียไป จึงถือได้ว่าบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกาอนุญาตให้ อุทธรณ์ฎีกาข้อเท็จจริงไว้อย่างสมคูลแล้ว หากจะอนุญาตให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะ เหตุว่าคู่ความเห็นว่า ศาลวินิจฉัยข้อเท็จจริงไม่ถูกต้องหรือโต้แย้งปัญหาอุทธรณ์ฎีกาเป็นการทำลาย ความสมคูลดังกล่าวเพราะการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่เป็นข้อยกเว้นของหลักการอุทธรณ์ ฎีกาอย่างหนึ่งเช่นกัน

4.3.3.2 เหตุรื้อฟื้นเพราะคำพิพากษาไม่ชอบด้วยกฎหมาย

- ผู้พิพากษาวินิจฉัยข้อกฎหมายผิดพลาด

การที่ผู้พิพากษาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายผิดพลาด ไม่ว่าจะ เป็น คำพิพากษาขัดกับคำพิพากษาบรรทัดฐาน หรือการยื่นคำร้องต่อศาลสูงขอให้ยกเลิกคำพิพากษาที่ อ้างว่ามีข้อกฎหมายผิดพลาดสามารถทำได้ ประเทศไทยแม้จะไม่ใช้ระบบคำพิพากษาบรรทัดฐาน (Precedent) ดังเช่นประเทศในระบบ Common Law แต่คำพิพากษาของศาลไทยก็ถือเป็นแบบอย่าง ในการตีความข้อกฎหมายที่นักศึกษา ประชาชน รวมทั้งศาลด้วยกันให้ความเคารพ⁴ หากเกิด ข้อผิดพลาดขึ้นในกฎหมายที่ตัดสิน อาจถูกวิพากษ์วิจารณ์ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธากับ กระบวนการยุติธรรม หรือแม้กระทั่งอาจมีคำตัดสินที่ผิดพลาดออกมาโดยถือตามหลักเกณฑ์การ ตีความคำพิพากษาที่ผิดพลาดในคดีก่อน

³ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2538), หน้า 143.

⁴ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, อ้างแล้ว. หน้า 13

อย่างไรก็ตามดังที่กล่าวมาแล้วประเทศไทยไม่ได้ใช้หลัก Precedent และคำพิพากษาศาลสูงก็ไม่มีผลเป็นกฎหมาย ดังนั้นจึงไม่อาจอ้างได้ว่าคำพิพากษาใด ผิดพลาดในข้อกฎหมายเพราะคำพิพากษานั้นขัดกับคำพิพากษาอื่นของศาลสูงและจะขอพิจารณาคดี ใหม่การขอพิจารณาคดีใหม่เพราะศาลวินิจฉัยข้อกฎหมายผิดพลาดนี้จึงอ้างได้แต่เพียงว่าคำพิพากษา นั้นผิดพลาดเพราะคำวินิจฉัยของศาลขัดต่อกฎหมายเท่านั้น

- คำพิพากษาหรือข้อเท็จจริงในคดีแพ่งขัดกับคดีอาญา

ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 46 บังคับให้คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คดีแพ่งที่มีสิทธิเรียกร้อง อันเป็นมูลความผิดเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญา ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏใน คำพิพากษาคดีส่วนอาญา

ในกรณีที่คดีแพ่งได้พิพากษาตัดสินก่อนที่คดีอาญาจะได้ พิพากษา ต่อมาศาลส่วนอาญาได้พิพากษาโดยผลของคดีอาญาขัดกับผลของคดีแพ่ง หรือกรณีคดี แพ่งและคดีอาญาได้พิพากษาไปแล้ว ต่อมาคดีอาญาได้รับการรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ตาม พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 และศาลได้พิพากษาแล้วว่าจำเลย ไม่มีความผิด หากไม่มีการแก้ไขคำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งให้ถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏใหม่ ในคดีอาญา ก็จะเกิดช่องว่างขึ้นทั้งเป็นการไม่เคารพหลักคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ในทางกลับกันหากคดีแพ่งพิพากษาคดีไปก่อน คู่ความก็ต้อง ผูกพันตามคำพิพากษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 หากคู่ความนำคดีมา ฟ้องใหม่เป็นคดีอาญา ศาลก็ควรจะฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคดีแพ่งด้วย (ตามคำพิพากษาฎีกา ที่ 2774/2546)

- มีการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานภายหลัง

ประเทศไทยไม่ได้ใช้ระบบ Precedent คำพิพากษาศาลสูงไม่มีผล เป็นกฎหมาย หากมีคำพิพากษาศาลสูงขัดกับแนวคำวินิจฉัยเดิมก็ไม่อาจอ้างได้ว่าคำพิพากษาศาลสูง ผิดกฎหมาย หรือแม้กระทั่งมีการแก้ไขกฎหมายในภายหลัง ในทางแพ่งกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง⁵ จึงไม่อาจอ้างได้เช่นกันว่าคำพิพากษาศาลสูงขัดกับกฎหมายเพราะมีการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานหรือมีการ เปลี่ยนแปลงกฎหมายในภายหลัง การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ด้วยเหตุนี้จึงไม่เหมาะสมกับ ประเทศไทย

⁵ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, อ้างแล้ว. หน้า. 75-76.

4.3.3.3 เหตุหรือพื้นเพราะกระบวนการพิจารณาขัดต่อหลักการพิจารณาโดยเป็นธรรม

- ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาไม่เป็นกลาง
  - เมื่อผู้พิพากษามีพฤติการณ์ไม่เป็นธรรมในต่างประเทศสามารถอ้างเป็นเหตุขอพิจารณาคดีใหม่ได้ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สหพันธรัฐเยอรมัน มาตรา 580 (5) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 338 (5) อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เพราะคำพิพากษากระทำโดยผู้พิพากษาซึ่งกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ที่มีส่วนร่วม สำหรับประเทศไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติเหตุที่แสดงถึงความไม่เป็นกลางของผู้พิพากษาไว้ในมาตรา 11 ในเรื่องการคัดค้านผู้พิพากษาดังนี้
    - มาตรา 11 เมื่อคดีถึงศาล ผู้พิพากษาคคนหนึ่งคนใด ในศาลนั้นอาจถูกคัดค้านได้ ในเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้
      - (1) ถ้าผู้พิพากษานั้นมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ในคดีนั้น
      - (2) ถ้าเป็นญาติเกี่ยวข้องกับผู้ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือว่าเป็นบุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ หรือเป็นที่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องรับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
      - (3) ถ้าเป็นผู้ที่ได้ถูกอ้างเป็นพยาน โดยที่ารู้ได้เห็นเหตุการณ์ หรือโดยเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
      - (4) ถ้าได้เป็นหรือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนหรือได้เป็นทนายความของกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแล้ว
      - (5) ถ้าได้เป็นผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีเดียวกันนั้นในศาลอื่นมาแล้ว หรือเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว
      - (6) ถ้ามีคดีอีกเรื่องหนึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาซึ่งผู้พิพากษานั้นเอง หรือภริยา หรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือตรงลงมาของผู้พิพากษานั้นฝ่ายหนึ่งพิพาทกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือภริยา หรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือตรงลงมาของกลุ่มความฝ่ายนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง
      - (7) ถ้าผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของหรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

หากพบเหตุดังกล่าวก่อนการพิจารณาก็สามารถคัดค้านผู้พิพากษาดังกล่าวได้ แต่ในกรณีที่ไม่ได้พบก่อนแต่พบหลังจากคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วควรจะเป็นเหตุในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

ปัญหาว่า หากการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างเหตุว่าผู้พิพากษาที่อาจถูกคัดค้านมีส่วนในการตัดสินหรือผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีมีพฤติการณ์ไม่เป็นกลาง การยื่นคำร้องให้พิจารณาใหม่ศาลใดควรจะเป็นผู้ตัดสินเห็นว่า การคัดค้านผู้พิพากษาเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วน่าจะพอเทียบเคียงได้ว่าเป็นกรณีผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านไม่ยอมถอนตัวออกจากการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 14 และให้นำวิธีการพิจารณาดังกล่าวมาบังคับใช้ดังนี้

มาตรา 14 “เมื่อได้มีการร้องคัดค้านขึ้น และผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านไม่ยอมถอนตัวออกจากการนั่งพิจารณาคดี ให้ศาลฟังคำแถลงของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องและของผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านกับทำการสืบพยานหลักฐานที่บุคคลเหล่านี้ได้นำมา และพยานหลักฐานอื่นตามที่เห็นสมควร แล้วออกคำสั่งยอมรับ หรือยกเสียซึ่งคำคัดค้านนั้น คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่ที่สุด

เมื่อศาลที่ผู้พิพากษาแห่งศาลนั้นเองถูกคัดค้าน จะต้องวินิจฉัยชี้ขาดคำคัดค้าน ห้ามมิให้ผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านนั้นนั่งหรือออกเสียงกับผู้พิพากษาอื่น ๆ ในการพิจารณาและชี้ขาดคำคัดค้านนั้น

ถ้าผู้พิพากษาคงใดได้ขอลอนตัวออกจากการนั่งพิจารณาคดีก็ดี หรือศาลได้ยอมรับคำคัดค้านผู้พิพากษาคงใดก็ดี ให้ผู้พิพากษาคงอื่นทำการแทนตามบทบัญญัติในพระราชธรรมนูญศาลยุติธรรม”

เพียงแต่การบังคับตามมาตรา 14 เมื่อศาลได้พิจารณาเสร็จแล้วต้องเปลี่ยนจากการให้ผู้พิพากษาคงอื่นทำการแทนต่อไป เป็นการสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยให้ผู้พิพากษาคงอื่นทำการแทนผู้พิพากษาคงที่ถูกคัดค้านนั้น

ส่วนกรณีผู้พิพากษากระทำความผิดถึงขั้นทุจริต เช่น เรียกรับทรัพย์สินเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 201 หรือกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด ๆ ในตำแหน่งโดยเห็นแก่ทรัพย์สินที่ตนได้เรียกรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งตำแหน่งนั้นตามมาตรา 202 ฯลฯ จะต้องเป็นกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อนหรือไม่ เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศใช้ระบบประมวลซึ่งตามปกติการอ้างว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดรับรอง เช่นเดียวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะพยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จ ประกอบกับความผิดอาญาดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญเพราะทำให้เกิดความมัวหมองทั้งในส่วนตัวผู้พิพากษานั้นเองและต่อกระบวนการยุติธรรมสมควรจะต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริง

ให้กระจ่างเสียก่อน ไม่ควรเปิดโอกาสให้กล่าวหากันอย่างเลื่อนลอย ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าหากมีการขอหรือฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่เพราะผู้พิพากษากระทำความผิดอาญาต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการจึงต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดเสียก่อนว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง

- กระบวนพิจารณาที่ผิดพลาดทำให้คดีขาดความเป็นกลาง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย มีบทบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนพิจารณาที่ผิดระเบียบอยู่แล้ว ตามมาตรา 27 ในกรณีที่มิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม หรือที่เกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนในเรื่องการเขียน และการยื่นหรือการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่น ๆ หรือในการพิจารณาคดี การพิจารณาพยานหลักฐาน หรือการบังคับคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เสียหายเนื่องจากการที่มิได้ปฏิบัติเช่นนั้น ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นเสียทั้งหมดหรือบางส่วน หรือสั่งแก้ไขหรือมีคำสั่งในเรื่องนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ศาลเห็นสมควร

ข้อค้านเรื่องผิดระเบียบนั้น คู่ความฝ่ายที่เสียหายอาจยกขึ้นกล่าวได้ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา แต่ต้องไม่ช้ากว่าแปดวันนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้น แต่ทั้งนี้คู่ความฝ่ายนั้นต้องมีได้ดำเนินการอันใดขึ้นใหม่หลังจากที่ได้ทราบเรื่องผิดระเบียบแล้ว หรือต้องมีได้ให้สัตยาบันแก่การผิดระเบียบนั้น ๆ

ถ้าศาลสั่งให้เพิกถอนกระบวนพิจารณาที่ผิดระเบียบใด ๆ อันมิใช่เรื่องที่คู่ความละเลยไม่ดำเนินการกระบวนพิจารณาเรื่องนั้น ภายในระยะเวลาซึ่งกฎหมายหรือศาลกำหนดไว้เพียงเท่านี้ไม่เป็นการตัดสิทธิคู่ความฝ่ายนั้น ในอันที่จะดำเนินการกระบวนพิจารณานั้น ๆ ใหม่ให้ถูกต้องตามที่กฎหมายบังคับซึ่งสอดคล้องกับหลักการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ทุกประการไม่ว่าจะเป็นการให้อำนาจศาลหยิบยกการผิดระเบียบขึ้นพิจารณาเองได้ การผิดระเบียบต้องเป็นกรณีที่มิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรมหรือที่เกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ฯลฯ และยังอนุญาตให้สามารถหยิบยกขึ้นเพิกถอนกระบวนพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ แม้ภายหลังจากคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 320/2536 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 4.2.3 หากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นเพราะกระบวนพิจารณาที่ผิดพลาดทำให้คดีขาดความเป็นกลาง จึงสามารถใช้บทบัญญัติมาตรา 27 แก้ไขได้อยู่แล้ว ไม่สมควรที่จะบัญญัติเป็นเหตุรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ให้ซ้ำซ้อนกันไปอีก

4.3.3.4 เหตุรื้อฟื้นเพราะคำพิพากษาขัดต่อความสงบเรียบร้อย

เหตุที่สมควรบัญญัติความสงบเรียบร้อยเป็นเหตุให้การรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่เพราะเหตุที่กล่าวมาข้างต้นยังไม่เพียงพอ เหตุอื่น ๆ เช่น การที่คู่ความฉ้อฉลศาล (Fraud on Court) หมายความว่ารับเงินจากคู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อลี้ภัย หรือคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา ซึ่งคดีอาญาที่พิพากษาภายหลังว่าจำเลยไม่มีความผิด เป็นต้น สมควรที่จะมีบทบัญญัติเพื่อลดช่องว่างดังกล่าวให้สามารถหยิบยกคดีขึ้นรื้อฟื้นได้และการเปิดโอกาสดังกล่าวเป็นการให้โอกาสแปลกกฎหมายให้ยืดหยุ่นเพื่อจะได้ไม่ต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายบ่อย ๆ

อย่างไรก็ตาม อำนาจในการตีความเหตุรื้อฟื้นคดีในข้อนี้ น่าจะเป็นอำนาจศาลโดยเฉพาะ คู่ความไม่อาจมีสิทธิยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่โดยอ้างว่าคำพิพากษายกคดีต่อความสงบเรียบร้อยได้ เพราะประการแรกถ้อยคำดังกล่าวมีความหมายกว้างมาก หากให้คู่ความซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในคดีเป็นผู้มีอำนาจยกเหตุดังกล่าวขึ้นอ้างโดยตนเองแล้ว จะทำให้มีการขอรื้อฟื้นคดีกันไม่จบสิ้น ประการต่อมาอำนาจในการหยิบยกคดีที่มีข้อผิดพลาดขึ้นแก้ไขเป็นอำนาจเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของศาล การที่ศาลจะใช้อำนาจอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหยิบยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างความสงบเรียบร้อยจึงชอบด้วยเหตุผล ดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกาตาม Federal Rule of Civil Procedure Rule 60 (b) (6) “any other reason justifying relief from the operation of judgment”⁵ ซึ่งเป็นบทบัญญัติอย่างกว้างเปิดช่องว่างให้ศาลตีความเช่นเดียวกัน อำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจของศาลในการตีความไม่ใช่อำนาจของคู่กรณีในการตีความตามอำเภอใจเพื่อปลดตนเองจากคำพิพากษา⁶ ดังนั้นอำนาจในการหยิบยกความสงบเรียบร้อยขึ้นอ้างเพื่อรื้อฟื้นคดีซึ่งมีหลักการคล้าย Rule 60 (b) (6) จึงน่าจะเป็นอำนาจของศาลเท่านั้น

4.3.4 ผลของคำสั่งพิจารณาคดีใหม่

4.3.4.1 วิธีการพิจารณาคดี

ในบทที่แล้วได้กล่าวถึงวิธีการพิจารณาคดีรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งแต่ละประเทศก็มีหลักเกณฑ์วิธีการในการพิจารณาแตกต่างกันออกไปตามวิธีการพิจารณาคดี

⁵ ดูเชิงอรรถ บทที่ 3 หน้า 49.

⁶ Gene R. Shreve, *Understanding Civil Procedure*, Ibid, p. 415.

ของประเทศนั้น ๆ ซึ่งกฎหมายของแต่ละประเทศก็มีระบบที่แตกต่างกัน ระบบกฎหมายที่แตกต่างกันก็จะมีวิธีคิดที่แตกต่างกัน ดังนั้นเราจึงไม่สามารถลอกเลียนวิธีการพิจารณาคดีของประเทศใด ๆ มาใช้โดยตรงได้ ควรจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ในกฎหมายไทยก่อน⁷

ประเทศไทยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีใหม่ที่พอจะเทียบเคียงได้ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 8-15 ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบแล้วการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ควรมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

(ก) คำร้องให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีนั้นหรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น...ในคำร้องดังกล่าวต้องอ้างเหตุในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยละเอียดชัดเจน พร้อมทั้งระบุการขอค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ให้ศาลที่ได้รับคำร้องทำการไต่สวนว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่หรือไม่ ในการไต่สวนคำร้องให้ศาลตั้งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนไปให้คู่ความในคดีเดิมทราบ คู่ความในคดีเดิมจะมาฟังการไต่สวนและซักถามพยานผู้ร้องด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ร้องและคู่ความคดีเดิมมีสิทธิแต่งตั้งทนายแทนตนได้ เมื่อได้ไต่สวนคำร้องแล้วให้ศาลที่ไต่สวนคำร้องส่งสำนวนการไต่สวนพร้อมทั้งความเห็น ไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคโดยไม่ชักช้า ให้ผู้พิพากษาคนเดียวตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมีอำนาจไต่สวนคำร้องและทำความเห็นได้

(ข) เมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้รับสำนวนการไต่สวนและความเห็นแล้ว ถ้าศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ ให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคส่งรับคำร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูล ให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคส่งยกคำร้องนั้น คำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเป็นที่สุด

(ค) เมื่อศาลส่งรับคำร้องแล้ว ให้ศาลแจ้งวันนัดสืบพยานผู้ร้องไปให้คู่ความในคดีเดิมทราบ คู่ความในคดีเดิมมีสิทธิยื่นคำคัดค้านได้ก่อนวันสืบพยาน เมื่อสืบพยานผู้ร้องเสร็จแล้วคู่ความในคดีเดิมมีสิทธินำพยานของตนเข้าสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้

(ง) ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีเดิมนั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไป ถ้าเห็นว่าผู้ร้องสมควรแพ้คดีก็ให้พิพากษายกคำร้องนั้นเสีย แต่ถ้าเห็นว่าผู้ร้องสมควรที่จะเป็นฝ่ายชนะคดีก็ให้พิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาใหม่ให้เป็นฝ่ายชนะคดี

⁷หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, อ้างแล้ว. หน้า 161-165.

(จ) ในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีเดิมเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาและทำความเข้าใจส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาพิพากษาคำร้องหรือยกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาใหม่ให้ผู้ร้องเป็นฝ่ายชนะคดี

(ฉ) ในการกำหนดหรือค่าสินไหมทดแทนให้กำหนดได้ไม่เกินจำนวนตามคำขอที่ระบุในคำร้อง ในการกลับคืนสู่ฐานะเดิม ถ้าไม่สามารถทำให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำพิพากษานั้นได้ให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยคำนึงถึงฐานะเดิมก่อนมีคำพิพากษาและในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินนั้น นับแต่วันที่เสียไป จนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

จากแนวทางดังกล่าวนี้เห็นว่าเหมาะสมกับประเทศไทย เพราะพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นกฎหมายของไทย มีวิธีคิดรูปแบบสอดคล้องกับการพิจารณาคดีของศาลไทย รวมทั้งหากมีการพูดถึงการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ก็จะมีความเข้าใจรูปแบบกระบวนการพิจารณาตรงกัน ไปไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ประการต่อมาวิธีการดังกล่าวเป็นการพิจารณาในรูปแบบอย่างแคบตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า การรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ของไทยสมควรเป็นการรื้อฟื้นคดีในความหมายอย่างแคบ การที่จะกำหนดให้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นทำความเข้าใจส่งสำนวนให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเป็นผู้มีคำสั่งเป็นการถ่วงการคดีชั้นหนึ่งก่อนเพื่อมิให้มีการรื้อฟื้นคดีได้โดยง่ายอันจะเป็นการกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษามากจนเกินไป นับเป็นวิธีพิจารณาที่สอดคล้องกับการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ในความหมายอย่างแคบดังกล่าว

อย่างไรก็ตามวิธีการดังกล่าวสมควรจะเพิ่มหลักการหยิบขกคดีขึ้นแก้ไขข้อผิดพลาดโดยศาลเองและการประนีประนอมยอมความด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเป็นคดีแพ่ง เช่นกำหนดว่า

(ก) เมื่อศาลที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดเห็นสมควร ไม่ว่าจะคดีจะอยู่ในชั้นตอนใดหรือมีคำร้องของคู่ความหรือไม่ ศาลอาจสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้

(ข) เมื่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้มีคำสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่แล้ว หรือเมื่อศาลเห็นสมควรหยิบขกคดีขึ้นรื้อฟื้นพิจารณาใหม่เอง ไม่ว่าจะคดีจะได้นำไปแล้วเพียงใดให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกัน หรือประนีประนอมในข้อพิพาทนั้น หากคู่ความตกลงกันได้หรือประนีประนอมยอมความกันให้ศาลพิพากษาไปตามนั้น

4.3.4.2 การทูลเกล้าฯการบังคับคดีระหว่างการพิจารณาคดีใหม่

แม้การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะอนุญาตให้ทูลเกล้าฯบังคับคดีไว้ก่อนได้ซึ่งเป็นไปตามแนวทางอย่างกว้าง แต่การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของไทยควรเป็นไปตามแนวทางอย่างแคบซึ่งไม่ควรให้มีการทูลเกล้าฯการบังคับคดีในระหว่างการพิจารณาคดีได้เพราะอาจเป็นการเปิดช่องให้ฝ่ายที่แพ้คดี เช่น คดีขับไล่ในสถานที่ที่มีราคาแพง อาศัยการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ถ่วงเวลาในการบังคับคดีเพื่อใช้สถานที่ดังกล่าวต่อไป ทั้งการอนุญาตให้มีการทูลเกล้าฯการบังคับคดีในกรณีนี้จะเป็นการทำลายสิทธิของผู้ชนะคดีในอันที่จะบังคับคดีตามสิทธิของตนทันทีที่คำพิพากษาถึงที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ทำให้หลักเกณฑ์ในเรื่องการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่นี้ นอกจากจะมีผลกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา หลักการอุทธรณ์ฎีกาแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสิทธิบังคับคดีของผู้ชนะคดีเดิมอีก ซึ่งน่าจะไม่เป็นธรรม

อย่างไรก็ตามหากเกรงว่าเมื่อผลคดีเปลี่ยนไปแล้ว หากปล่อยให้มีการบังคับคดีต่อไปจะทำให้ผู้ขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เสียหาย ศาลก็อาจมีคำพิพากษาให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือให้ดอกเบี้ยในอัตราสูง เช่น ร้อยละ 15 ต่อปีได้ ประการต่อมาการไม่อนุญาตให้มีการทูลเกล้าฯการบังคับคดี ไม่ตัดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 ที่จะใช้อำนาจของตนสั่งงดการบังคับคดีไว้ได้อยู่แล้ว

4.3.4.3 การอุทธรณ์คำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่

เมื่อการพิจารณาคดีได้นำแบบอย่างมาจากพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ได้บัญญัติการอุทธรณ์ฎีกาไว้อย่างเหมาะสมและรับกับกระบวนการพิจารณาแล้ว การอุทธรณ์ฎีกาจึงควรเป็นไปตามการรื้อฟื้นคดีอาญาด้วย กล่าวคือ

- (ก) คำสั่งศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้พิจารณาใหม่เป็นที่สุด
- (ข) ส่วนคำพิพากษาในคดีรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ถ้าเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีนี้ให้เป็นที่สุด ถ้าเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกา

การอุทธรณ์ฎีกาในกรณีเช่นนี้ควรที่จะต้องเป็นไปตามหลักการอุทธรณ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วย กล่าวคือ อาจต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 224, 248 หรือต้องปฏิบัติตามหลักการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาตามมาตรา 226 ถึง 228 ด้วย

4.4 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการแก้ไขคดีไม่มีข้อพิพาท

คดีไม่มีข้อพิพาท คือ คดีที่ไม่ได้ฟ้องบังคับใครเป็นจำเลย เป็นเรื่องผู้ร้องจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 เพื่อขอให้ศาลทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก ร้องขอให้ศาลสั่งว่าบุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ และจัดให้อยู่ในความอนุบาล ร้องขอให้ศาลแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยการครอบครองปรปักษ์ เป็นต้น⁸

ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีไม่มีข้อพิพาทต้องปฏิบัติตามข้อบังคับตามมาตรา 188 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

มาตรา 188 “ในคดีไม่มีข้อพิพาทให้ใช้ข้อบังคับต่อไปนี้

(1) ....

(2) ....

(3) ทางแก้แห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น ให้ใช้ได้แต่โดยวิธียื่นอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้น และให้อุทธรณ์ฎีกาได้แต่เฉพาะในสองกรณีต่อไปนี้

(ก) ถ้าศาลได้ยกคำร้องของคู่ความฝ่ายที่เริ่มคดีเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วน

(ข) ในเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการพิจารณาหรือพิพากษาหรือคำสั่ง...”

เมื่อกฎหมายได้จำกัดสิทธิในการแก้คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีไม่มีข้อพิพาทไว้เช่นนี้ มีปัญหาว่าในคดีไม่มีข้อพิพาทจะสามารถใช้การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แก้ไขข้อผิดพลาดในคดีได้หรือไม่

คดีไม่มีข้อพิพาท พอเทียบเคียงได้กับหลักคำพิพากษาแสดงสิทธิ (Declaratory Judgment) ตามแนวความคิดของประเทศ Common Law โดยมีหลักการว่า

(1) การนำคดีสู่ศาลนั้นต้องมีกรณีพิพาทระหว่างบุคคลอยู่แล้ว (an existing dispute)

⁸พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ภาคหนึ่ง), อ้างแล้ว, หน้า 444.

(2) การที่ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงสิทธิในทางแพ่งของผู้ร้อง ผู้ร้องต้องมีเหตุตามกฎหมาย (Locus standi)⁹

เช่น คดี Lovett v. Lovett (1957) โจทก์ฟ้องขอให้ศาลประเทศอังกฤษแสดงว่าคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศที่ให้ตนหย่าขาดจากจำเลยเป็นคำพิพากษาที่ถูกต้องและมีผลให้การสมรสระหว่างโจทก์กับจำเลยขาดจากกัน ซึ่งศาลก็พิพากษาให้ตามฟ้องโจทก์

คำพิพากษาแสดงสิทธิ หรือ Declaratory Judgment ของประเทศอังกฤษสามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการ Judicial Review^{*} ซึ่งอนุญาตให้ผู้ต้องการแก้ไขสามารถยื่นขอ Judicial Review ได้ภายใน 3 เดือน นับแต่วันทราบข้อเท็จจริง อันเป็นมูลเหตุให้เพิกถอนคำพิพากษา ซึ่งเป็นการยื่นขอพิจารณาใหม่ในความหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อย่างหนึ่งเช่นกัน เนื่องจากเวลา 3 เดือน อาจเป็นเวลาที่ยุติคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วก็ได้ เพราะเวลาดังกล่าวไม่ได้นับจากวันมีคำพิพากษา แต่ นับจากวันที่ผู้ขอแก้ไขทราบเหตุที่จะทำการแก้ไข

ประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีหลักการเรื่องคำพิพากษาแสดงสิทธิ Declaratory Judgment เช่นกัน แต่แตกต่างกับของประเทศอังกฤษตรงที่ว่าศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางที่จะรับวินิจฉัยปัญหาหรือไม่ก็ได้ โดยอ้างว่าไม่มีมูลข้อพิพาท (controversy) และให้ไปฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาท เนื่องจากรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา และ United States Code, title 28, มาตรา 2201^{**} ให้อำนาจศาล

⁹ชานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สหกรณ์ออมทรัพย์ กระทรวงยุติธรรม), 2512, หน้า 128.

^{*} กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอังกฤษ มาตรา 54.3

54.3 (1) The judicial review procedure may be used in a claim for judicial review where the claimant is seeking –

(a) a declaration; or
(b) an injunction (GL).

(2) A claim for judicial review may include a claim for damages, restitution or the recovery of a sum due but may not seek such a remedy alone.

^{**} มาตรา 2201 Creation of remedy

(a) In a case of actual controversy within its jurisdiction, except with respect to Federal taxes other than actions brought under section 7428 of the Internal Revenue Code of 1986, a proceeding under section 505 or 1146 of title 11, or in any civil action involving an antidumping or countervailing duty proceeding regarding a class or kind of merchandise of a free

วินิจฉัยได้แต่เฉพาะคดีที่มีข้อพิพาทกันจริง (case of actual controversy) ซึ่งปัญหาว่าข้อเท็จจริง ใน คดีอย่างใดถือว่ามีมูลพิพาทเป็นเรื่องยากในการวินิจฉัย เพราะเป็นปัญหาในทางนามธรรมไม่สามารถกำหนดชัดเจนแน่นอนได้ ดังนั้น จึงกลายเป็นว่าเป็นดุลพินิจของศาลที่จะรับไว้วินิจฉัยหรือไม่ เช่น ในคดี Longshoremen's Union v. Boud (1954) 347 U.S. 222 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ศาลจะไม่รับวินิจฉัยคดีสมมติ (Moot Case) หรือคดีที่สอบถามปัญหาให้ศาลตอบโดยห่างไกลและเป็นนามธรรมเกินกว่าที่ศาลจะวินิจฉัยโดยอำนาจตุลาการ อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นเรื่องสัญญาหรือละเมิด โดยผู้ร้องมีส่วนได้เสียโดยตรง ศาลจะรับวินิจฉัยให้

อย่างไรก็ตาม หากเกิดข้อผิดพลาดในคดีไม่มีข้อพิพาทเช่นนี้ กฎหมายสหรัฐอเมริกาอนุญาตให้แก้ไขคำพิพากษาแสดงสิทธิได้เช่นเดียวกับคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดทั่วไป (ตามข้อความตอนท้ายของ United States Code, title 28, มาตรา 2201 (a) ตอนท้ายที่ว่า "Any such declaration shall have the force and effect of a final judgment or decree and shall be reviewable as such") ดังนั้น คำพิพากษาแสดงสิทธิของสหรัฐอเมริกาจึงสามารถใช้วิธีการแก้ไขคำพิพากษา ที่ถึงที่สุดแล้วหรือ Collateral Attack รวมไปถึงวิธีการอุทธรณ์ฎีกา หรือ Direct Attack แก้ไขได้โดยมิได้จำกัดสิทธิขอแก้ไขไว้ดังเช่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188

คำพิพากษาในคดีฝ่ายเดียวของประเทศระบบ Civil Law ไม่ได้มีหลักเกณฑ์ยุ่งยากหรือปล่อยให้เป็นดุลพินิจของศาลของประเทศระบบ Common Law เพราะกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วว่ากรณีใดขอฝ่ายเดียวได้กรณีใดขอไม่ได้ และแตกต่างกันตรงที่ว่าไม่สามารถจะขอให้ประกาศสิทธิ Declare ได้อย่างประเทศในระบบ Common Law ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าประเทศเหล่านี้แม้ใช้ระบบประมวลเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่กลับอนุญาตให้แก้ไขคำพิพากษาในคดีฝ่ายเดียวได้โดยเฉพาะเมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุดแล้ว

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

trade area country (as defined in section 516A(f)(10) of the Tariff Act of 1930), as determined by the administering authority, any court of the United States, upon the filing of an appropriate pleading, may declare the rights and other legal relations of any interested party seeking such declaration, whether or not further relief is or could be sought. Any such declaration shall have the force and effect of a final judgment or decree and shall be reviewable as such.

(b) For limitations on actions brought with respect to drug patents see section 505 or 512 of the Federal Food, Drug, and Cosmetic Act.

ในประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน คดีที่ศาลมีคำวินิจฉัยเป็นคำสั่ง Order หรือ Beschlüsse คู่ความอาจอุทธรณ์โดยทำเป็น “คำร้อง” (Beschwerde) ซึ่งเป็นกระบวนการแก้คำสั่งที่มีหลักเกณฑ์แตกต่างกับการอุทธรณ์ธรรมดา (Berufung หรือ Revision) ซึ่งต้องยื่นต่อศาลสูง แต่การอุทธรณ์เป็นคำร้องในกรณีเช่นนี้ต้องยื่นต่อศาลที่มีคำสั่งให้ศาลวินิจฉัยก่อน หากศาลดังกล่าวปฏิเสธศาลนั้นจะต้องส่งคำร้องต่อไปยังศาลสูงที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ศาลดังกล่าวพิจารณา ที่สำคัญที่เกี่ยวเนื่องกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือ “คำร้อง” ดังกล่าว ประมวลกฎหมายสหพันธรัฐเยอรมันไม่ได้กำหนดจำกัดเวลาขึ้นไว้ และสามารถยื่นใหม่ได้หากศาลมีคำสั่งปฏิเสธเพียงแต่คำร้องดังกล่าวหากยื่นล่าช้าเกินสมควร (Delay) หรือยื่นซ้ำ (Repetition) ศาลอาจมีดุลยพินิจไม่รับคำร้องได้

ประเทศฝรั่งเศสก็เช่นเดียวกัน สามารถแก้ไขความผิดพลาดในคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีฝ่ายเดียวได้ แม้คำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้วได้ ด้วยวิธีการ Tierce Opposition หรือคำร้องขอแก้ไขคำพิพากษาโดยคู่ความฝ่ายที่สาม (Third Party Application to Set Aside) นั่นเอง โดยคำร้องแก้ไขคำพิพากษาโดยคู่ความฝ่ายที่สาม หากผู้ร้องไม่ได้รับแจ้งถึงการพิจารณาคดีสามารถยื่นได้ภายใน 30 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา แต่หากเป็นคดีมีข้อพิพาท (Contentious Matter) ผู้ร้องมีสิทธิยื่นคำร้องขอแก้ไขภายในระยะเวลาเช่นเดียวกับคู่ความที่ผู้ร้องมีความเกี่ยวพันด้วย โดยต้องยื่นคำร้องขอแก้ไขคำพิพากษาภายในสองเดือน นับแต่วันที่คู่ความที่ผู้ร้องเกี่ยวพันด้วยนั้นได้รับแจ้งถึงการพิจารณา*

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 586

The third-party application to set aside shall be available as a main issue for thirty years as from the judgment save where the law shall provide otherwise.

It may be brought without any bar in time against a judgment given in the course of proceedings relating to another case by the person against whom enforcement is sought.

In contentious matters, notwithstanding the above, it shall only be admissible, on behalf of a third party in relation to whom the judgment has been notified, within two months to be reckoned from the notification provided that the same indicates clearly the time-limit available to him as well as to the methods whereby a review may be instituted. It shall be likewise in non-contentious matters where a decision of last resort has been notified.

จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ อนุญาตให้สามารถแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีฝ่ายเดียวได้ ดังนั้น การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามวิทยานิพนธ์นี้จึงน่าจะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีฝ่ายเดียวได้เช่นกัน บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 ที่ว่าทางแก้แห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ให้ใช้ได้แต่โดยวิธีอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้น น่าจะหมายถึงทางแก้ในระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดเท่านั้น หากคดีถึงที่สุดแล้วจึงสามารถแก้ไขโดยวิธีแก้ไขข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อยตามมาตรา 143 การแก้ไขกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามมาตรา 27 ฯลฯ รวมทั้งการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย